

ражають зміни й у попиті, і в самому рівні цін. По-друге, коли в нових умовах особливостей ринку економічно небезпечними стають недоліки структури витрат як з кількісної, так і з якісної точки зору. Саме така ситуація почала складатися із середини 60-х і до середини 80-х рр. ХХ ст.

Практика інновацій у фермерських господарствах привела до того, що реалізовувалися обидва аспекти, оскільки в ринкових умовах необхідно враховувати як мікроекономічні, так і макроекономічні аспекти.

Провідною формою здійснення змушених інновацій стали альтернативні шляхи технологічного розвитку. Альтернативний підхід базується на тому, що технологічні зміни розглядаються ним як ендегенний фактор усього процесу розвитку, тобто фактор, дія якого обумовлюється внутрішніми властивостями й причинами. У просторі цих властивостей і здійснюється найкращий вибір, що називається альтернативою. На можливостях альтернативних підходів і базується механізм вибору необхідних інновацій [4, с. 22].

Вихідним моментом вибору альтернатив інноваційного економічного розвитку завжди є опора на такий фактор, стан якого інтегровано визначає весь виробничий процес. У сільському господарстві таким фактором виступає земля. І цілком закономірно, що фермери, змушені звернутися до інновацій, почали здійснювати їх стосовно, насамперед, до землі. Виразилося це в альтернативному підході до систем землеробства, оскільки саме через них проявляється дієвість інших факторів виробництва і здійснюється відтворення.

Ці системи вирішують двояке завдання: забезпечують зниження витрат і екологічну чистоту. І на сьогоднішній день культури цих сівозмін – кукурудза й соя – є провідними в продукції рослинництва. Соя, крім того, виявилася універсальним продуктом і набула широкої популярності. Проблема сівозмін, з погляду розвитку фермерських господарств, має фундаментальне значення. Це впливає з того, що всі засоби виробництва в землеробстві призначені для обслуговування землі й реалізують свою ефективність лише через неї, а по-друге, реальною формою існування землі є саме практично використовувані сівозміни. Всі інновації в сільському господарстві починаються з них і ними завершуються.

Доповнення до фермерських біллів, які приймалися після 1990 р., розраховані, насамперед, на економічне забезпечення використання саме цих сівозмін як основи процвітання фермерських господарств. Досить істотною розробкою альтернативних систем використання землі є те, що в США їхнім науковим обґрунтуванням займаються в штатах регіональні дослідницькі центри сільського господарства, а методично керує соціальною комісією при департаменті сільського господарства. Практики й економісти-вчені США вважають, що рішення на основі інновацій назрілих економічних проблем фермерів ефективніше, якщо в них беруть участь в якості суб'єктів, що співпрацюють, регіональні або федеральні дослідницькі центри, спецстанови при органах федеральної і місцевої адміністрації, союзи фермерів, які виявляють проблеми, що набули особливої актуальності, займаються мобілізацією коштів для інновацій, оскільки більшість із них поодиночки впровадити неможливо.

Висновки. Таким чином, найзагальніший теоретичний і практичний висновок із обґрунтування необхідності інновацій у господарсько-економічній діяльності фермерів є в тому, що ці інновації зароджуються, по-перше, з протиріччя між умовами використання землі і вимогами ринку до її продукту, а по-друге, із об'єктивної необхідності нового поєднання факторів аграрного виробництва на основі пріоритету ефективного використання землі.

Досвід економічного забезпечення інновацій у фермерських господарствах США може бути використаний в Україні в тому розумінні, що розвиток інновацій приватних (фермерських) господарств можна здійснювати лише на основі впровадження ефективних систем використання землі. І цим напрямком, насамперед, повинні розвиватися аграрні економічні відносини й здійснюватися фермерська політика держави.

Література

1. Бугуцький О.А. Землересурсний потенціал України / Бугуцький О.А., Бугуцький Ю.О. // Вісник аграрної науки. – 2009. – № 4. – С. 67–71.
2. Конигин А.А. Фермерське господарство США / Конигин А.А. – М.: Агропромиздат, 2009. – 207 с.
3. Раташнюк Т.М. Основні напрямки збереження і підвищення ефективності використання сільськогосподарських угідь / Раташнюк Т.М. // Економіка АПК. – 2008. – № 1. – С. 31–33.
4. Шилепницький І.О. Необхідність посилення державного контролю за екологічнобезпечним використанням еродованих земель / Шилепницький І.О. // Економіка АПК. – 2006. – № 5. – С. 20–24.

УДК 51:338.43(477)

К. С. ДУМАНСЬКА, Ю. О. ГЕРНЕГО
Хмельницький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Розглянуто основи управління процесом розрахунку сільськогосподарських підприємств з підприємствами переробної промисловості. Охарактеризовано аспекти управління процесами ціноутворення сфері фор-

мування цін на сільськогосподарську продукцію, зокрема виділено базові фактори формування ціни та види цін на сільськогосподарську продукцію. Досліджено важливість системного управління процесом формування цін.

In the article are examined theoretical principles of realization of accounts between the agricultural enterprises and the enterprises of processing industry. The attention is paid to processes of price formation at this branch, separately are selected the main factors of price formation and the kinds of agricultural prices. From practical point of view are investigated the importance of systemic examination of processes of price formation and possibilities of improving the system of accounts between the agricultural enterprises and the enterprises of processing industry.

Ключові слова: управління процесом ціноутворення, сільськогосподарське підприємство, переробна промисловість, розрахунок, ціна, процес ціноутворення.

Вступ. У сучасних умовах розвитку суспільства особливого значення набувають питання пов'язані з функціонуванням сільськогосподарських підприємств. Зокрема, досить часто виникають проблеми щодо дослідження взаємодії підприємств даної сфери господарювання з іншими суб'єктами ринку серед яких особливу роль потрібно приділити підприємствам переробної промисловості, які забезпечують перетворення сільськогосподарської сировини на кінцевий продукт. Так, для того, щоб стабілізувати аграрну діяльність і нарощувати темпи її розвитку, об'єктивно необхідним є проведення аналізу можливої майбутньої прибутковості, що визначається на основі очікуваного попиту на продукцію. Управління процесом ціноутворення як надзвичайно важливий аспект у функціонуванні ринкового механізму забезпечує перерозподіл вартостей між учасниками товарообмінних процесів. Методологія і традиції функціонування ціни визначені історично у ракурсі розуміння природи й ознак ціни як одного з фундаментальних інститутів економічного процесу. Економіка вітчизняної аграрної сфери перебуває у останні докорінних структурних і інституціональних трансформацій періоду становлення ринку, що зумовлює необхідність формування економічного інтересу господарювання на землі. Вирішальним фактором стимулювання конкурентоспроможності аграрного бізнесу виступає ефективне управління цінами і ціновий механізм, що забезпечує державу необхідними важелями для управління процесом ціноутворення.

Проблема багатогранна та актуальна, а тому займає відповідне місце у вітчизняній науці. Питання взаємодії сільськогосподарських підприємств з іншими суб'єктами ринку вивчають такі вчені, як Горлатий В.К., Прокопа І.В., Саблук П.Т., Юрчишин В.В., Терещенко В.К., Шпичак О.М. та ін. Серед зарубіжних авторів, що займалися процесами формування ціни на сільськогосподарську продукцію можна назвати таких економістів, як Д. Леманн, Р. Вінер, Д. Аакер, Ф. Уебстер, Дж. Дейлі. Слід також зазначити, що проблеми розрахунків сільськогосподарських підприємств знайшли своє відображення в вітчизняній нормативно-правовій базі. Зокрема, подані відносини регулюються постановами Кабінету Міністрів України та наказами Мінагрополітики, що визначено специфікою галузі господарювання.

Постановка завдання. Дослідження особливостей управління процесами ціноутворення на сільськогосподарську продукцію та розрахунків сільськогосподарських підприємств з підприємствами переробної промисловості. Обґрунтування важливості системного управління процесом формування цін.

Результати дослідження. У теоретичному аспекті сільське господарство розуміють, як найважливішу сферу народного господарства, яка забезпечує населення продуктами харчування, а також є важливою сировинною базою для переробної промисловості. В зв'язку з цим на практиці постійно необхідність ефективного управління процесом здійснення розрахункових операцій між підприємствами даних сфер господарювання, що пояснюється тісною взаємозалежністю між результатами їх діяльності та особливим статусом у суспільстві.

Слід зауважити, що управління процесом розрахунків тісно пов'язаний з управлінням процесом ціноутворення на сільськогосподарську сировину, тому для висвітлення даного питання потрібно визначити базові фактори, що впливають на формування цін на сільськогосподарську продукцію.

Зокрема, базою для розрахунку оптових цін на сільськогосподарську сировину, яка потім використовується на підприємствах переробної промисловості, є вартість цієї сировини в районі споживання. Оптово-посередницькі ціни на сільськогосподарську сировину визначаються виходячи з таких показників:

- витрат на придбання продуктів сільськогосподарського виробництва у виробників (фермерських господарств, приватних та індивідуальних виробників) за вільними цінами;
- витрат на транспортування продукції від господарств до складів заготівельних підприємств та організацій (елеваторів, морозильників) або до станції призначення в районі розташування споживача. До них належать також витрати, пов'язані зі зберіганням продукції, вантажні роботи, експедиційні витрати, тобто витрати заготівельних підприємств або служб постачання переробних підприємств;
- прибутку, що має забезпечити розширене відтворення та стимулювання виробників до збільшення обсягу випуску продукції та підвищення її якості [3, с. 65].

Цікавим є також проведення порівняльного аналізу думок відомих зарубіжних вчених на рахунок факторів, що впливають на формування розрахункової ціни між підприємствами сільського господарства та переробної промисловості.

Отже, Девід Аакер стверджує, за основу визначення ціни та ефективності діяльності підприємства необхідно брати структуру витрат підприємства на ринку з визначенням ключових факторів успіху. При чому, доцільно провести оцінку ступеня їх реального та можливого застосування. Джон Дейлі визначає фактор

управління процесом ціноутворення як основу конкурентної переваги підприємства, яка має ґрунтуватись на визначенні затрат підприємства, і пропагує метод обліку витрат за видами діяльності ABC. Цей метод представляє собою послідовний розподіл вартості використаних ресурсів на види діяльності, а витрати виду діяльності – на об'єкти затрат, такі як продукт, продуктова лінія, споживачі. Серед інших факторів впливу на процес ціноутворення сільськогосподарської продукції Дональд Леманн та Рассел Вінер особливо відзначають наявність невикористаних ресурсів на підприємстві. За їхньою теорією при наявності більшого ніж у конкурентів ресурсного потенціалу є можливість в процесі розрахунків з підприємствами переробної промисловості щоразу зменшувати ціни, використовуючи при цьому ефект масштабу [5, с. 22].

Ефективне управління процесом формування цін на сільськогосподарську сировину для підприємств переробної промисловості потребує їх класифікації за такими ознаками:

1. Вільні договірні ціни (здебільшого на плодоовочеву продукцію). За цими цінами продукція закуповується у сільськогосподарських виробників, а потім перероблюється на переробних підприємствах. При чому, під час встановлення таких цін найбільший вплив мають чинники: попит і пропозиція, наявність конкурентів чи монополія ринку, форс-мажорні випадки. Важливе значення для встановлення цих цін має місцезнаходження виробника сировини та підприємства-переробника, вартість транспортування, стан шляхів, розвиненість транспортної мережі тощо.

2. Диференційовані оптово-посередницькі ціни на сировину для підприємств, що класифікуються за групами переробних підприємств. При встановленні таких цін враховуються витрати на закупівлю, зберігання, транспортування та заготівлю сировини. Здебільшого така диференціація здійснюється за територіальною ознакою і стосується в основному підприємств цукрової, пивоварної промисловості, окремих підприємств легкої промисловості.

3. Розрахункові ціни, що встановлюються на такі види сировини, як борошно, окремі види круп, м'ясо, молоко та молочна продукція. Такі ціни встановлюються здебільшого на види сировини, які після переробки реалізуються за регульованими цінами. Переважно це сировина, що виробляється за державним замовленням і на неї держава визначає державні ціни. Розрахункові ціни на ці вироби мають покривати виробничі витрати, а інші витрати мають бути менші за фактичні витрати на закупівлю та транспортування сировини до переробних підприємств. В окремих випадках на кінцеву продукцію цих переробних підприємств встановлюють дотації з державного або місцевого бюджету. Перелік таких видів сировини обмежений і має стійку тенденцію до зменшення [3, с. 67].

Розглядаючи можливості проведення розрахунків між сільськогосподарськими підприємствами та відповідними представниками переробної промисловості, слід зауважити, що не дивлячись на різноманіття цін управління процесом ціноутворення в сільському господарстві має стати системним. Зокрема, одним з її елементів такої системи управління стане визначення цільових цін, що забезпечують сільськогосподарським товаровиробникам доходи, достатні для здійснення простого відтворення, а також розширення виробництва в темпах, відповідних завданням, які визначені аграрною політикою держави. На основі цільових цін можна впроваджувати гарантовані (захисні), орієнтовані (що рекомендуються), порогові (для визначення митних тарифів) ціни, що застосовуються для коригування розрахункових процесів сільськогосподарських виробників з метою задоволення певних суспільних потреб [2].

Системність в процесах розрахунків можна підтвердити за допомогою даних таблиці 1, яка показує пряму залежність між розрахунковими цінами сільськогосподарських підприємств та встановленими цінами на вже перероблений продукт.

Таблиця 1

Середні закупівельні ціни на насіння соняшнику та оптово-відпускні ціни на олію соняшникову внутрішнього ринку України [1]

Вид продукції	На 27.11.2009 р.	На 24.12.2009 р.
Закупівельні ціни на насіння соняшнику, з ПДВ, грн/т	2650–2800	2900–3100
або в дол. США за 1 т	332–351	364–389
Оптово-відпускні ціни на олію соняшникову, з ПДВ, грн/т	6650–6750	6900–7000
або в дол. США за 1 т	833–846	866–879

Таким чином, на основі аналізу даних таблиці спостерігаємо прямий взаємозв'язок між двома видами цін, що доводить практичну необхідність систематичного розгляду процесів розрахунку сільськогосподарських підприємств з підприємствами переробної промисловості задля подальшого якісного прогнозування можливих цін на товари споживачого призначення.

Важливо зауважити, що система управління процесами ціноутворення на етапі переробки сільськогосподарської продукції повинна носити в основному регіональний характер, визначатися в значній мірі організаційною структурою інтеграції сільськогосподарських і переробних підприємств (кооперація, акціонерні товариства, контрактна система тощо). Одним з напрямів подолання монополізму переробних підприємств, що підтримують невинувато низькі закупівельні ціни на сільськогосподарську сировину, є формування конкурентного середовища шляхом створення власної бази переробки на кооперативних принципах або інтегрованих структур (агрофірм, союзів, асоціацій тощо). Так, наприклад, існує ряд пропозицій щодо впорядкування

ціноутворення на сільськогосподарську продукцію шляхом створення кооперативів, які матимуть більше можливостей на ринку, ніж одноосібні сільськогосподарські виробники та зашкодять стратегії монополізації окремих переробних підприємств стосовно розрахункових процесів [4, с. 103].

В цілому, роль цін на сільськогосподарську продукцію в суспільстві двояка. Вони повинні, з одного боку, виступати гарантом прибутковості, а з іншого – стимулювати раціоналізацію (нормування витрат та економію всіх видів ресурсів) сільськогосподарського виробництва, тим самим відсікаючи витрати, що не підлягають відшкодуванню. В свою чергу механізм ціноутворення повинен забезпечувати: об'єктивний облік суспільно необхідних витрат праці і коштів на всіх етапах просування продукції, нормативів рентабельності, прибутку, основних фондів; оцінку кон'юнктури ринку; створення умов для конкуренції, при яких товаровиробники були б зацікавлені виробляти більш дешеву продукцію високої якості, а посередники – підприємці в переробних галузях і торгівлі – збільшувати масу прибутку за рахунок зниження ціни товару, а не її підвищення як це відбувається під час здійснення розрахунків сьогодні.

Проведений аналіз особливостей управління процесом розрахунку сільськогосподарських підприємств з підприємствами переробної промисловості показав, що дане питання є досить актуальним, а отже потребує постійного дослідження теоретичних аспектів та їх коригування відносно поточної ринкової ситуації для застосування на практиці.

За результатом проведених досліджень можемо зробити такі **висновки**:

- сільськогосподарські підприємства виступають повноправним суб'єктом ринку, що надає їм можливість обирати спосіб взаємодії з іншими його учасниками;
- прибутковість діяльності підприємств переробної промисловості в значній мірі залежить від їх взаємодії з постачальниками сировини, тобто з підприємствами аграрної сфери;
- важливу роль в відносинах між названими суб'єктами господарювання відіграє фактор управління процесом здійснення розрахунку, який визначається можливістю встановлення тієї чи іншої ціни відповідно до чинного законодавства та практичних умов здійснення операції;
- значну роль в процесі управління розрахунками відіграє характеристика ціни, напрям та динаміка їх змін, як за рахунок суб'єктивних факторів, так і на основі зміни кон'юнктури зовнішнього середовища.

Література

1. Аграрний тиждень. – [Електронний ресурс] // www.a7d.com.ua
2. Лисенко Т. Проблеми ціноутворення на сільськогосподарську продукцію та державне регулювання цін в АПК / Т. Лисенко // Вісник СумДУ. – 2009. – № 1. – (Сер. “Економіка”). – [Електронний ресурс] – www.nbv.gov.ua.
3. Литвиненко Я.В. Сучасна політика ціноутворення: навч. посібник / Я.В. Литвиненко – К.: МАУП, 2001. – 152 с.
4. Теслюк С. Організаційно-економічні зв'язки молочарського кооперативу із суб'єктами ринку / С. Теслюк // Економіка АПК. – 2010. – № 1. – С. 101–104.
5. Шумейко В. М. Ціноутворення на продукцію олійно-жирових підприємств України / В.М. Шумейко // Маркетинг: теорія і практика. – 2008. – № 14. – С. 21–30.

УДК 005.5:005.93

В. М. ЖУКОВСЬКА

Київський національний торговельно-економічний університет

ОЦІНКА УПРАВЛІНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ В СТРАТЕГІЇ КАДРОВОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

У статті обґрунтовано механізм формування системи оцінки управлінського персоналу з урахуванням індивідуального плану розвитку, досягнення цільової результативності та ефективності діяльності підприємства. Автором окреслено сучасні тенденції в оцінці управлінського персоналу та зазначено ключові фактори, що формують мотиваційні аспекти працівника до ефективного виконання стратегічних завдань розвитку підприємства.

The article substantiates the formation mechanism of management personnel evaluation system based on individual development plan, achievement of target performance and enterprise efficiency. The author outlines current trends in assessment and management personnel indicated key factors that form the motivational aspects of the employee to effectively implement the strategic objectives of development.

Ключові слова: система оцінювання персоналу, кадрова стратегія розвитку, управлінський персонал.

Процедури оцінювання персоналу є базовими для багатьох аспектів кадрової роботи, адже персонал організації є джерелом змін і фактором розвитку будь-якого підприємства. І від того які принципи, методи,